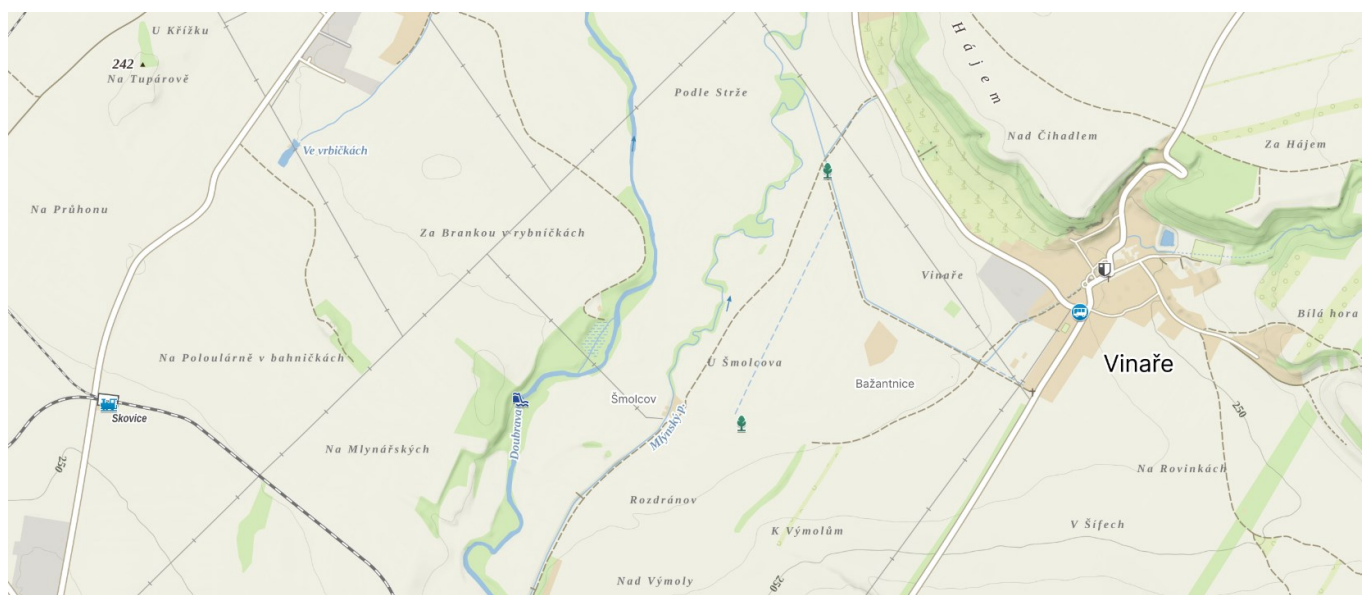


MÍSTNÍ JMÉNA V ČESKÉ KRAJINĚ

Místní jména jsou názvy měst, vesnic i samot, které často odrážejí historii osídlení. Většina českých místních jmen vznikla již v období středověku, a jsou proto důležitými prameny pro poznání dějin středověkého osídlení. Toponomastika je věda o zeměpisných jménech, která studuje nejen jména **místní** (názvy lidských sídel), ale i **pomístní** (jména luk, polí, lesů, cest a vodních toků).

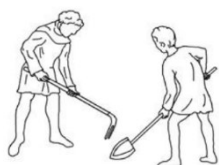
Úkol 1: Podívejte se na evokační obrázek a určete, které názvy na mapě jsou jména **místní** a které **pomístní**. Pomístní jména v sobě někdy mohou ukrývat informace o již neexistujících sídlech (např. o hradištích nebo zaniklých vesnicích). Najděte na této mapě pomístní jméno, díky kterému je možné určit, kde se nacházela zaniklá ves Rozdránov.



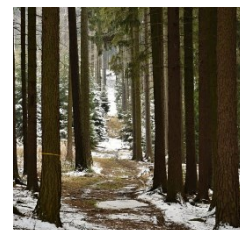
Úkol 2: Jméno vsi **Vinaře** patří mezi tzv. služební místní jména odvozená od povolání a řemesel. Tyto osady byly zřejmě pojmenované podle činnosti jejich obyvatel. Vznik těchto jmen je na základě písemných pramenů datován do 10.–12. století. Služební jména mají nejčastěji zakončení -ary/-áry, -aře/-áře, -(n)íky, nebo jsou to jména složená (např. Koloděje). **Spoj služební místní jména uvedená níže s povoláním či službou, podle které osada dostala dané jméno:**

Psáry		těžaři rudy v povrchových jamách
Bečváry		výrobci dehtu
Dehtáře		pěstitelé lnu
Kobylníky		chovatelé prasat
Svinary		oráči
Jemníky		výrobci štítů
Štítary		chovatelé psů
Rataje		chovatelé koní
Lnáře		bečváři (výrobci beček, tedy sudů, kádí apod.)

Úkol 3: Ve vrcholném středověku výrazně vzrostl počet obyvatel, což vedlo k rozšiřování zemědělské půdy na úkor lesů a bažin. Tento proces se nazývá **kolonizace**. Typickými kolonizačními jmény v českých zemích jsou **Újezdy, Lhoty a také tzv. mýtební jména** (od slova *mýtit*, tedy odstraňovat les). **Přiřaďte ikony ke jménům a jejich významům v tabulce:**



Žďár = vypálením lesa získaná plocha, které se užívá k orbě nebo osídlení
Žár = totéž co žďár
Zhoř = vypálená půda
Žehel = sežehnutá půda
Láz = pozemek získaný vypálením porostu
Kopanina = láz zpracovaný motykou a rýčem
Novina = láz zpracovaný rádlím
Kluk = pozemek nezkopaný, na němž jsou ještě kluky, tj. pletivo kořenů
Krč = kopanina
Jitro = planina (jihočeské jméno)
Polánka = náhorní paseka, les vymýcený a obrácený v pole nebo louku
Prosek = část prosekaného lesa připravená pro vysazení nové vsi
Přízory = průseky, jimiž lze prohlédnouti



Řešení:

Úkol 1: Jména místní: Vinaře (ves), Šmolcov (samota), Bažantnice (samota), Skovice (jméno železniční zastávky, které odkazuje k blízké vsi Skovice); **jména pomístní:** *U Křížku, Na Tupárově, Na Průhonu, Na Poloulárně v bahničkách, Na Mlynářských, Za Brankou v rybníčkách, Podle Strže, Doubrava (hydronymum), U Šmolcova, Nad Výmoly, K Výmolům, V Šífech, Na Rovinkách, Bílá hora, Za Hájem, Nad Čihadlem, Rozdránov (jméno zaniklé vsi).*

Úkol 2: Psáry – chovatelé psů, Bečváry – výrobci beček (tedy sudů, kádí apod.), Dehtáře – výrobci dehtu, Kobylínky – chovatelé koní, Svinary – chovatelé prasat, Jemníky – lidé zabývající se těžbou rud, Štřítary – výrobci štítů, Rataje – oráči, Lnáře – pěstitelé lnu

Úkol 3: Jména nám prozrazují, že les byl často vymýcen za pomoci ohně – vypálen (to odráží jména jako Žár, Žďár, Zhoř, Žehel, Láz). Po vypálení porostu bylo však ještě potřeba zbavit půdu pařezů, kořenů (kluků → jméno Kluk), toho bylo docíleno okopáním motykou a rýčem (Kopanina), teprve potom mohla být půda zpracována rádlím (Novina). Některá místa pro novou ves byla zcela vymýcena (Polánka), někde mohl být les prosekan jen z části (Prosek, Přízory).

Zdroje:

Hosák, L. – Šrámek, R. 1970-1980: Místní jména na Moravě a ve Slezsku I-II. Praha.

Profous, A. 1949-1957: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I-IV. Praha.

Šmilauer, V. 1960: Osídlení Čech ve světle místních jmen. Praha.

Svoboda, J. – Šmilauer, V. - Profous, A. 1960: Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny 5. Dodatky k dílu Antonína Profouse. Praha.